

НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИЙ ЖУРНАЛ

НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ
І ІЛІНДЖІЇ АСТРОНОМІЧНОЇ ОБСЕРВАТОРІЇ НАН УКРАЇНИ

ISSN 2786-6882 (Online); ISSN 1819-7329

СВІТОГЛЯД

№ 2 (100) 2023

ОЛЕСЬ ФЕДУРУК: ВЧЕНИЙ І ВОЇН

Алла Діба
науковий співробітник
відділу рукописних фондів
і текстології
Інституту літератури
ім. Т.Г. Шевченка НАН України,
м. Київ

Міг здаватися таким собі «хлопчиком-мажором» з родини знаного академіка-мистецтвознавця **Олександра Федорука** та хорової диригентки **Марії Федорук** (уродженої **Семаньків**). Дружина **Олександра Олександровича Федорука** – поетка і мистецтвознавиця **Олена Кіс-Федорук**. Отож – еліта, богема...

По закінченні Львівського національного університету ім. Івана Франка Олександр Федорук став літературознавцем, текстологом, вузівським викладачем, *learned literary*, тобто надзвичайно ерудованим вченим. Доктор філологічних наук (2021), видатний дослідник творчої спадщини **Пантелеймона Куліша** і **Тараса Шевченка**, старший науковий співробітник відділу рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України, головний науковий співробітник Інституту енциклопедичних досліджень НАН України (2006–2009), ад'юнкт Університету Монаша (від 2013 р., Мальбурн, Австралія). Від 2018 року — керівник Центру дослідження життя і творчості Пантелеймона Куліша при Інституті літератури імені Т.Г. Шевченка НАН України, член Редакційної колегії (від 2003) серії «Відкритий архів» видавництва «Критика». Це лише пунктирно окреслений шлях вченого, життя якого на шостому десятку життя різко змінила війна.

Олесь Федорук.

Олесь Федорук

доктор філ. наук,
ст. наук. співроб. відділу
рукописних фондів і текстології
Інституту літератури
ім. Т. Г. Шевченка НАН України,
м. Київ

Про науку під час війни Олександр Федорук говорить так:

«Звісно, робота науковців істотно загальмувалася, особливо тих, хто працює з архівами. Нам, вочевидь, треба спершу перемогти ворога, повернути захоплені міста і села, відновити землі, забезпечити собі спокійне мирне майбутнє... Бо ворог, коли ми його виженемо за межі кордонів України, нікуди не подінеться і намагатиметься будь-що здобути назад. А світ української науки, зокрема гуманітарної, звичайно, розвивається і розвиватиметься, як це було і під час Першої та Другої світових воєн.

Парадоксально, але найкращі художні твори і навіть наукові праці пишуться в найважчі часи. Національна трагедія, яку ми сьогодні переживаємо, призводить до переоцінки та переосмислення світосприйняття. Це, без сумніву, дасть матеріал до вивчення історії, вплине на розвиток суспільствознавства, українознавства, гуманітаристики в цілому, і не тільки нашої країни, а й усього світу».

Впродовж багатьох років сторінка нашого Олесь Федорук у Facebook рясніла новинами з досліджень про Пантелеймона Куліша. Сьогодні ж вчений лише зрідка констатує побачене, що, зрештою, стає важливим свідченням нашої боротьби:

«У нашому батальйоні є бороди і довші, і пишніші, і чорні, і з сивиною, але білих, здається, нема. А якщо серйозно, то прожитий рік дорівнює кільком рокам мого життя в мирному. І змінює цей рік нас, мене і моїх побратимів, більше, ніж змінюють десятиліття. «Я вже ніколи не буду таким, як колись» – не один казав мені. Коли я був на церемонії відзначення побратимів, то ловив себе на думці, що довго мені звичайні хлопці, які є скрізь. Але ж ні. Вони пройшли крізь некло війни і далі йдуть обраним шляхом. Це без побиття – герої, і бути з ними рядом – велика честь. Усвідомлення цього додає сил долати глибинну руїну – особисту, творчу і навіть побутову, – яку несе з собою війна» (27 грудня 2022 р.). ■

Вже 26-го лютого сивобородий вчений пішов до військкомату і став стрільцем у підрозділі ЗСУ. В одному зі своїх інтерв'ю лейтенант Федорук розповідає:

«Письменники не раз брали до рук зброю, коли було потрібно. І це зовсім непогано у них виходило. У нашому батальйоні люди найрізноманітніших професій, з якими я ніколи б і не перетнувся в житті, якби не війна. У нас є доктори наук, зокрема в командуванні батальйону, і кандидатів чимало. Є, наприклад, топ-менеджер популярної мережі продуктових магазинів. Є прокурори і адвокати, судді, здається, немає. Багато є тих, хто пройшов через АТО, спочатку – майже кожний четвертий у батальйоні. Присутність учасників війни 2014–2015 років сильно підтримувала нас.

Нещодавно у Львові я говорив з Сергієм Леп'яком, який теж пішов в ЗСУ – колегою, істориком, доктором наук і автором восьми популярних книг про історію Чернігова (його двоє синів, до речі, тепер захищають Батьківщину), Він казав, що в Чернігові у них був брак офіцерів. Натомість у нас, у Києві, – навпаки. Уявіть, наш стрілецький батальйон за штатним розписом мав 39 офіцерських посад, а прийшло 70 офіцерів. Були випадки, коли капітани, майори і навіть полковник опинялися на солдатських і сержантських посадах.

І це було показово для Києва: всі встали на захист Батьківщини».

Олесь Федорук спочатку обороняв Київ, потім майже півроку – східні рубежі в Покровському та Волноваському районах Донецької області.

Тепер він тільки зрідка має можливість навідатись до рідного Інституту.

Олесь Федорук і Микола Жулинський.
Київ, 7 лютого 2023 року

Науково-популярний журнал НАН України і ГАО НАН України «СвітОгляд»

Журнал засновано 2006 року

№ 18, № 2 (100), березень—квітень 2023 року

Виходить 6 разів на рік

Співзасновники

Національна академія наук України

Головна астрономічна обсерваторія НАН України

Журнал видається за сприяння

Національної академії педагогічних наук України,

«Мала академія наук України»,

Української астрономічної асоціації,

Городищенського фонду Івана Гука

Ініціатива щодо реєстрації друкованого

видавання про державну реєстрацію

видавання масової інформації

№1180-60Р від 25 квітня 2006 р.

ISSN 1819-7329 (print)

ISSN 2786-6882 (online)

Матеріали друкуються українською мовою.

Редакція може друкувати статті,

поділяючи поглядів авторів.

Всі права застережено.

Надання на журнал «СвітОгляд» обов'язковий.

Оригінал-макет виготовлено в редакції журналу.

Адреса для листування:

Резиденція НАН України

Редакція журналу «СвітОгляд»

м. Володимирська, 54, оф. 318

Київ-30, 01601 Україна

Електронна адреса: svitoglyad@nas.gov.ua

svitoglyad_mag@ukr.net

Телефон: (044) 239 64 90, 239 65 67

Архів випусків журналу у 2006—2022 роках

доступний за адресою: <http://www.svitohlyad.org.ua>

Друковано до друку 19.04.2023 р.

Формат 60×84/8. Ум. друк. арк. 8,37.

Літ.-вид. арк. 14,50. Тираж 323. Зам. № 6903.

Друкувальник: видавець і виготовлювач ВД «Академперіодика»

НАН України

м. Терещенківська, 4, м. Київ, 01024, Україна

Ініціатива щодо реєстрації суб'єкта видавничої справи

№ 544 від 27.07.2001

Головний редактор

Ярослав Яцків Національна академія наук України

Заступник головного редактора

Ірина Вавилова Головна астрономічна обсерваторія НАН України

Редакційна колегія

Микола Григорчук Інститут теоретичної фізики ім. М.М.Боголюбова НАНУ

Борис Гриньов Інститут скінтіляційних матеріалів НАН України

Ігор Гук Віденський медичний університет (Австрія)

Станіслав Довгий НЦ «Мала академія наук України»

Віктор Досенко Інститут фізіології ім. О.О. Богомольця НАН України

Віктор Жовтянський Інститут газу НАН України

Ігор Жук Інститут космічних досліджень НАН України і ДКА України

Анатолій Загнітко Донецький національний університет імені Василя Стуса

Андрій Івченко Інститут географії НАН України

Ірина Ключковська Національний університет «Львівська політехніка»

Віталій Кордюм Інститут молекулярної біології і генетики НАН України

Станіслав Кульчицький Інститут історії України НАН України

Степан Кучмій Інститут фізичної хімії ім. Л.В. Писаржевського НАН України

Микола Мітрахов Всеукраїнська асоціація «Космос»

Богдан Падучук Український нац. офіс інтелектуальної власності та інновацій

Оксана Пахльовська Римський університет «Ла Сап'єнца» (Італія)

Вячеслав Петров Інститут проблем реєстрації інформації НАН України

Анна Радченко Видавничий дім «Академперіодика» НАН України

Андрій Романюк Університет м. Базель (Швейцарія)

Оксана Чепелик Національна академія мистецтв України

Леонід Черногор Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна

Василь Шендеровський Інститут фізики НАН України

Герсон Шер (США)

Відповідальний секретар

Марія Пилипенко svitoglyad_mag@ukr.net

Редактор і перекладач

Євгенія Рябченко e.ryabch@gmail.com

Комп'ютерна верстка і дизайн

Сергій Вавілов vil1980@ukr.net

Дизайн обкладинки

Ігор Жук zhukigor@gmail.com

У статтях використано фотографії з архівів авторів і редакції.

На стор. 4 обкладинки журналу

100 очей «СвітОгляду»

Запрошуємо Вас оформити передплату на науково-популярний журнал «СвітОгляд» на 2023 рік у відділеннях «Укрпошти» або в редакції журналу:

Індекс журналу «СвітОгляд»

95374

Вартість передплати

2 міс. 6 міс. 12 міс.

200 грн. 600 грн. 1200 грн.

ВІД ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА

Ярослав Яцків..... 1

ТОЧКА ЗОРУ НАУКА І ОСВІТА

ОНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ НАУКИ УКРАЇНИ

Анатолій Загородній..... 2

ВІДНОВЛЮВАТИ ЧИ СТВОРЮВАТИ?

Віталій Кордюм..... 4

РЕФОРМУВАТИ НЕ МОЖНА ЗБЕРІГАТИ

Вадим Локтев..... 6

LESSONS LEARNED FOR THE INTERNATIONAL COMMUNITY ABOUT THE IMPACT OF THE CRISIS OF WAR ON SCIENCE IN UKRAINE

Герсон Шер..... 13

ЩО МОЖУТЬ ЗРОБИТИ АМЕРИКАНСЬКІ ВЧЕНІ, ЩОБ ДОПОМОГТИ УКРАЇНСЬКИМ КОЛЕГАМ?

Реймонд Орбах..... 16

ВІЙНА РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

ОЛЕСЬ ФЕДУРУК: ВЧЕНИЙ І ВОЇН

Алла Діба..... 18

ГЕРОЇ НЕ ВМИРАЮТЬ

Олена Гнатюк, Галина Довбешко, Євген Горник, Віталій Коваль..... 20

ПАТРІОТИЧНІ МУРАЛИ КИЄВА

Олена Шапіро..... 22

«ДЕРЖАВА УКРАЇНА, ЯК І БУТИ УКРАЇНЦЕМ, ЦЕ СВІДОМИЙ ВИБІР, ЯКИЙ НИНІ ДОКОНУЄТЬСЯ У КРИЗАВІЙ ВІЙНІ ХХІ СТ. З РОСІЄЮ»

Ольга Квасницька..... 25

ПЛОЩА ДЗИГАРЯ

Євгенія Коначенко..... 28

ВИСТАВКА МАЛЮНКІВ ДІТЕЙ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ

«Я ЧЕКАЮ НА ТЕБЕ...»

Ярослав Яцків..... 32

ВИДАТНІ ПОСТАТІ ШЕВЧЕНКІАНА

ПОЛТАВСЬКИЙ ДРУГ ТА ЙОГО ВНЕСОК У ПОПОВНЕННЯ ТВОРЧОЇ СКАРБНИЦІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА-ХУДОЖНИКА

Олеся Паномаренко..... 33

МИСТЕЦТВО

ІВАН ГАЙДУК: «МОЄ ЖИТТЯ В МИСТЕЦТВІ НЕРОЗРИВНО ПОЄДНАНО З ДОЛЕЮ УКРАЇНИ»

Віктор Гайдук..... 42

МАНДРИ УКРАЇНОЮ

КОЛИШНІЙ РАЙЦЕНТР ЛЬВІВЩИНИ, АБО МАНДРІВКА ПІД ЧАС ВІЙНИ

Костянтин Буркут..... 52

БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВО

СПЕЦІАЛЬНІ БІБЛІОТЕКИ: СТРАТИТИ НЕ МОЖНА ПОМИЛУВАТИ...?!

Віктор Вергунов..... 54

НОВИНИ КНИГОВИДАННЯ

КРИЗИ ПОЛІТИЧНОГО РОЗВИТКУ ЯК ДИТЯЧІ ХВОРОБИ РОСТУ: ЧИ ПЕРЕРОСЛА ЇХ УКРАЇНА?

Олег Рафальський..... 58

БУРЕМНЕ ДЕСЯТИЛІТТЯ І ВЕЛИКА ВІЙНА

Анна Радченко..... 60

МАЄМО ПАМ'ЯТАТИ ПРО МИНУЛЕ

Богдан Залізняк..... 62

ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ НАУКИ

100 ОЧЕЙ «СВІТОГЛЯДУ»

Марія Пилипенко..... 64

100 ОЧЕЙ «СВІТОГЛЯДУ»: ФОТОКОЛАЖ

Ігор Жук, Ірина Вавилова..... 65

ВІД РЕДАКЦІЇ

«ЛЕСЯ УКРАЇНКА». ЛІТЕРАТУРНІ КРОСЗОРДІ

Ігор Кутний..... 70

Яросл

Ц

Це з
спільно
му рівн
України
стуєть
Осн
нових т
ну та су
шляхи:

- на
- до
- ро

Дозе
та пред
з пропс
ви здійс
гляд, ду
змістом
вавої аг
взагалі т
важкі ви
бливо у

У газ
можлив
так би м
засадни

▪ пр
економі
решкод,
50% еко

▪ ба:
Україні (

ри, а ре